

NATIONALMUSEETS INDSAMLING AF BONDE- KULTURSAGER 1933—1942

Af *Axel Steensberg*.

I Aarene fra Dansk Folkemuseums Indlemmelse i Nationalmuseet 1920 til 1932 offentliggjordes der regelmæssig hvert andet Aar en Oversigt i »Fortid og Nutid« over Museets Virksomhed i Lighed med de Oversigter, som Nationalmuseets 2. Afd. gennem en Aarrække havde givet. Aarbogen »Fra Nationalmuseets Arbejdsmark« erstatter nu disse Oversigters publikatoriske Side. Her kan de vigtigste af Aarets Fund og Erhvervelser præsenteres i deres kulturhistoriske Sammenhæng i et Udstyr, der svarer til deres Betydning.

Hvad der stadigvæk savnes er jævnlige Redegørelser for de Retningslinier, Museets Indsamlings- og Undersøgelsesvirksomhed følger, til Vejledning og Inspiration for Kolleger i Provinsen. Det gælder navnlig Arbejdet i Nationalmuseets Bondekultur- og Haandværkssamling, hvis Omraade berører Provinsmuseernes Flertal mest. I det følgende skal der gives en kort Oversigt over de sidste ti Aars Virksomhed og de Arbejdsplaner, man sysler med for den nærmeste Fremtid.

Nedenstaaende topografiske Statistik over Indførelsen af Almuekulturgenstande i Aarene 1933—42 vidner om de vanskelige Arbejdskaar, Folkemuseet led under i Tiden mellem Flytningen fra Bredgade i Foraaret 1934 og Aabningen af de nye Bondekultursamlinger i Nationalmuseet Maj 1938. Dertil kom Afdelingslederen, Museumsinspektør Jørgen Olriks langvarige Sygdom. Efter hans Død 4. Maj 1941 udskiltes under 1. Juli s. A. Frilandsmuseet ved

Sorgenfri som Nationalmuseets 7. Afd. med Museumsinspektør Kai Uldall som Leder, medens Direktøren, Dr. phil. Poul Nørlund selv overtog Ledelsen af 3. Afd. med Museumsinspektør Fru Ellen Andersen som Underbestyrer af den borgerlige Samling og nærværende Forf. som Underbestyrer af Bondekultur- og Haandværks-samlingen. De etnologiske Undersøgelser, som startedes i 1940 af Magister Svend Jespersen (jfr. »Fortid og Nutid« 1943, p. 9 ff.), knytter sig til sidstnævnte Samling, men er iøvrigt baseret paa en ekstraordinær Bevilling paa Finansloven.

Almuekultursager indført i Protokollerne for 1933—42.

Hjemsted	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	Ialt
Sjælland	63	77	109	33	70	74	246	205	200	124	1201
Lolland-Falster	1	4	1	2	0	5	2	3	7	7	32
Bornholm	22	2	24	0	1	0	0	2	0	24	75
Fyn med Øer	42	204	122	558	171	365	43	101	26	19	1651
Sønderjylland	152	76	64	46	22	83	46	93	50	71	703
Østjylland	13	49	2	39	58	148	10	71	17	69	476
Vendsyssel-Læsø	83	40	46	30	4	42	3	14	3	2	267
Ty, Mors, Salling og Vestjylland	11	4	103	15	108	17	64	51	14	9	396
Færøerne	5	15	12	35	105	3	0	30	5	1	211
Ialt...	392	471	483	758	539	737	414	570	322	326	5112

Naar de i Tiaaret 1933—42 indførte Sager fordeler sig saa uensartet paa de forskellige Landsdele, skyldes det i nogen Grad det Forhold, at de ofte har henligget i Museet et Stykke Tid, før de er blevet ført ind i Protokollen. I Reglen er indkomne Sager indført Aaret efter Ankomsten. Men i en Del Tilfælde er der paa Grund af Tidernes Ugunst forløbet en længere Aarrække. Det er dog en Undtagelse, naar Niels Sørensens Samling fra Lem i Salling først er blevet indført i 1935 efter 19 Aars Forløb, og at Halvdelen af de af Læge R. K. Rasmussen hjemsendte Genstande fra Færøerne, der indførtes i 1937, stammer fra 1929. Det er lykkedes ved Hjælp af det forøgede Mandskab i de sidste Aar at faa indført en Del Sager, som man tidligere havde ladet ligge, fordi de ikke ansaas for værdifulde nok til at indføres. Det Prin-

cip er nu knæsat, at der ikke maa findes Genstande uden Nummer i Museet, idet der spildes alt for megen Tid med at lede efter Indførelsesoplysninger, naar man støder paa saadanne »hjemløse« Sager ude i Samlingen. For Øjeblikket er man for saa vidt à jour med Indførelsen, at der praktisk taget ikke findes unummererede Genstande, som har henligget i over et Aar i Museet.

Med Hensyn til Hjemstedstabellens Landsdelsomraader maa det bemærkes, at de langtfra er lige store. Mest omfattendé er Vestjylland med Mors, Salling og Thy. Tallene kan derfor ikke umiddelbart sammenlignes fra Landsdel til Landsdel.

Af større Samlinger fra Sjælland maa nævnes 122 Genstande fra Pebringegaarden ved Karise (1939 og 1941), 133 Genstande fra Ulstrup paa Røsnæs (1939), 84 Genstande fra Haarbølle paa Møn (1940), en Samling Møllebyggerværktøj paa 48 Numre fra Svedstrup i Ølstykke Hrd. (1942) og en stor og kulturhistorisk set værdifuld Samling paa 135 Numre af Redskaber og Brugsgenstande fra et Vejmandshjem i Vassingerød, Nordsjælland, fremskaffet ved Museumsbetjent Laurids Nielsen og af ham forsynet med omhyggelige Oplysninger om Brugsmaade, Tilvirkningstid m. m. Man er i de sidste Aar kommet ind paa, hvor der er Lejlighed dertil, at hjemføre saa at sige hele Kulturmiljøet Rub og Stub. Dette var ogsaa Tilfældet ved Samlingen fra Ulstrup. Man har paa den Maade ønsket at supplere den saglige Indsamlingsmetode med noget, man kunde kalde Kulturbilledmetoden, idet man spørger: Hvad hørte der til et normalt Hjems Udstyr paa et bestemt Samfundstrin? Det er ikke ganske tilstrækkeligt, om man efter eget Museumsforgodtbefindende stiller Genstande, der nok er fra samme Egn, men ikke har været i samme Gaard, sammen til et Interiør.

Lolland-Falster er svagt repræsenteret indenfor Tiaarets Erhvervelser. Det gælder i Museets Samlinger som Helhed navnlig Vest- og Midtjylland. Her tiltrænges Suppleringskøb i den nærmeste Fremtid. Paa Bornholm har der ikke været foretaget systematiske Undersøgelser. En Del af de Sager, der findes opstillet i Bondekultursamlingens Bornholmsrum, maatte umiddelbart før Aabningen erhverves i Rønne Museum.

Fyn og de tilhørende Øer er vistnok den Landsdel, der som Helhed er rigeligst repræsenteret i Samlingerne. Fynboernes Sans for at bevare det fra Fædrene arvede giver sig saaledes ogsaa Udslag her. Fra Langeland findes der dog yderst faa Almuesager. Lærer H. C. Frydendahl skaffede en stor Mængde sydfynske Ting til Museet i Begyndelsen af Trediverne (indført 1934). Nogle store Værkstedskøb fylder ogsaa godt i den omhandlede Periode: 515 Numre Smedeinventar fra Ørbæk (1936), 187 Numre til et Skemandsværksted (1937—38), ca. 100 Stkr. Almuetekstiler fra Strandby (1938), 125 Numre indsamlet i Tørræsø, Nordfyn (1938) og et Træskomandsværksted paa 48 Numre fra Tommerup (1940).

De forholdsvis talrige Sager, der er indkommet fra Sønderjylland, fordeler sig desværre yderst uensartet paa Landsdelen. De stammer næsten udelukkende fra Als og Romø. Der er dog ogsaa enkelte Genstande fra Øst- og Vestkysten. Men Hovedparten af Nordslesvig er slet ikke repræsenteret, idet Landsdelen endnu ikke er systematisk berejst af Museets Folk. Derimod har Antikvitetshandler V. Larsen, Naboløs, Kbhvn., hentet en Mængde Ting paa Als, hvilket Museet har nydt godt af. Af større Samlinger, som Museet selv har hjemført, er 73 Stkr. Smedeværktøj fra Stolbro (1938).

Fra Østjylland er der kommet en Del Ting, bl. a. en Gave fra Fru Skovrider Lorenzen, Skørping, paa ca. 100 Stkr. (1938) og en Del gammelt Bondeinventar fra Skørbæk og Vokslev ved Nibe med gode Oplysninger hentet af Museets egne Folk (1937). Endelig har Museumsassistent, Frk. Hald skaffet mange gode og veloplyste Sager fra Bjerge Herred ved Vejle. Men som Helhed har Indsamlingen i Østjylland paa Grund af Omstændighederne været altfor spredt og tilfældig.

Tilvæksten fra Vendsyssel kom i 1933 væsentlig fra Læsø. I 1935 købtes en Del Genstande af Tandlæge H. Friis i Hjørring, desværre er det om disse Sager kun oplyst, at de stammer fra Vendsyssel. En Del Ting, der købtes af Centralbestyrer Konrad Petersen, Klokkeholm, er dog forsynet med Oplysninger om Hjem-sogn eller -by.

Fig. 1. Dragkiste fra Fløjstrup sydøst for Randers. Broget Dekoration paa grøn Bund. Røde profilerede Kanter paa Skufferne samt kraftige Tulipaner i rødt, blaat, gult og grønt. — Bondemalingen langs Jyllands Østkyst er med sin kraftige Blomsterdekoration og varme røde og grønne Farver tydeligt i Slægt med Øbomalingen. Skønt Foden og Beslagene leder Tanken hen paa Rococotiden, er der efter Malingen og Overdelens Form ingen Tvivl om, at Møblet er lavet engang i første Fjerdedel af 1800 Tallet.

Fra den vestlige Del af den jyske Halvø fylder Niels Sørensen Samling fra Lem ved Skive stærkt i Tabellen under 1935. I 1937 er indført et lille Hundrede veloplyste indendørs Brugsgenstande fra Sinding ved Herning og Aal ved Varde, allesammen hjembragt af Museets egne Medarbejdere. Hertil kommer et komplet Sæt Værktøj til Jydepottefremstilling fra Vejrup ved Bramming.

Museumsinspektør Kai Uldall knyttede allerede i 1920'erne en frugtbar Forbindelse med Læge R. K. Rasmussen, Ejde paa Færøerne. Næsten samtlige Nyerhvervelser fra disse Øer er hjemsendt af Læge Rasmussen, og de er forsynet med ualmindelig fyldige Oplysninger om Brug og Ejerforhold. Man maa haabe, at Læge Rasmussen til sin Tid kan være Museet behjælpelig med at arrangere en Ekspedition til Færøerne for Indsamling af Oplysninger om Skik og Brug samt Optagelser af Fotografier og Films af Arbejdslivet.

Naar man gennemgaar Folkemuseets Protokoller for Tiaaret 1933—42, lægger man Mærke til, at en meget stor Part af Indkøbene af Bondekulturgenstande navnlig i Aarene 1937—38 er købt gennem Antikvitetshandlere. I Hovedprotokollen for 1938 findes følgende: Vincentz (Sorø), Hvid (Randers), Larsen (Naboløs, Kbhvn.), Mads Clausen (Løjt Kirkeby), Druse (Køge), N. P. Petersen (Odense), S. M. Christensen (Odense), Jens Hansen (Odense), K. Petersen (Kløkkerholm), Christensen (Roskilde), Sivelykke (Aarhus) og Bach (Viborg). Og i 1937 findes 9 Antikvitetshandlere, væsentlig de samme Navne. Derefter aftager de, og i 1941—42 nævnes kun en enkelt. Det er klart, at det ikke i Almindelighed betaler sig for et kulturhistorisk Museum at forøge sine Samlinger ved Antikvitetshandlernes Hjælp. Det er billigere at hente Tingene paa Undersøgelser rejser ude i Landet. Og kun paa den Maade kan man faa de kulturhistorisk vigtige paa-lidelige Oplysninger om Tingenes Proveniens og Brug. Museet har

Fig. 2. Fyrretræs Standkiste fra Ty, 1839. Lysblaa Maling med hvid, gul, rød og sort Dekoration. I hver af Forsidens Fyldinger er malet en Svane og en Sommerfugl mellem to stiliserede, blomstrende Potteplanter. — I Modsætning til Ostjylland og Oerne yndede man i Vest- og Nordjylland en kold, blaa Bundfarve med sort Dekoration og en Rigdom af dekorative Detaljer.

i nogle enkelte Tilfælde forsøgt at kontrollere et Par Antikvitets-handlers Hjemstedsopgivelser. I de undersøgte Tilfælde viste Opgivelserne sig at være forkerte; de »oprindelige Sælgere« var imaginære Personer. Der kan naturligvis let ske Erindringsforskydninger, naar man ikke noterer Hjemstedet straks. Men allerede i Begyndelsen af Trediverne indførte Inspektør Uldall, som var klar over disse Mangler, at Hjemstedet paa Sager, der stammede fra Antikvitetshandlere, fik tilføjet et lille o (efter Opgivelse), for at man kunde tage sig i Agt ved Benyttelsen af dette Materiale. Det er et Spørgsmaal, om man overhovedet ud fra en kildekritisk Betragtning er i Stand til at benytte det som Grundlag for kulturhistoriske Arbejder — derimod kan det nok have pædagogisk Værdi. Naar der trods alt et Par Aar blev købt saa meget, hænger det som antydnet sammen med Museets vanskelige Personale- og Rejseforhold under Opstillingen af Samlingen.

Af vigtigere Saggrupper, som Museet i nævnte Tiaar har samlet paa, maa først og fremmest nævnes de brogetmalede Bondemøbler (Fig. 1—3). Endnu foreligger der ikke nogen Oversigt over dansk Bondemaling. Og det lader sig ikke gøre at udsende et Standardværk om dette Emne, førend man har iværksat lignende Undersøgelser i Museer og Arkiver vedrørende Malere og Malerskoler, som man med saa stort Held har foretaget i Norge. Man maa dog ikke være blind for, at Opgaven er ulige vanskeligere i det kulturelt set mere sammenhængende Danmark. Til Gengæld indtager Danmark geografisk en mere central Stilling. Der vil kunne spores Paavirkninger ikke alene fra den hjemlige Overklasses Dekorationsmaleri, men ogsaa direkte fra Nabolandenes Almuekunst.

En lignende Opgave ligger for med Hensyn til Landsbypottemageriet. Hornmalingsens Teknik og Stil, Glassurens og Brændingens Ejendommeligheder ligesom ogsaa de forskellige Lerarters Beskaffenhed m. m. trænger i høj Grad til nærmere Studium. Maaske kan det lykkes ad den Vej at fastslaa, hvorfra adskillige Museumsgenstande stammer. I andre Tilfælde vil man, som Dr. Søgaard har været inde paa i en Artikel i »Jyllandsposten« i Aar, maaske være i Stand til at omplacere Tingene med

Fig. 3. Klædeskab fra Ty. 1796. Blaamalet med røde Profillister, lysere blaamarmoreret Gesims og Fod, lysblaa Fyldinger i Døre og paa Skuffen. Paa Dørene et bølgende Rocailleornament med Dyr, Fugle, Jæger etc. — Den barokke Gesims vidner om, at Stilarterne anvendes hos Bønderne længe efter, at de har afblomstret hos Overklassen.

Hensyn til Tilvirkningssted. Museet har i Aarene 1938—43 foretaget Undersøgelser med detaljerede Optegnelser og Fotograferinger hos begge nulevende Jydepottekoner, Mathilde Nielsen i Sdr. Elkær og Maren Hansen i Rebelsig. Hos Fru Nielsen er der desuden foretaget Brændingsforsøg for at konstatere Temperaturen i »Ildpøtten«, ligesom Pottemageriet hos Fru Hansen i Sommeren 1943 er blevet smalfilmet. Det Arbejde, der endnu resterer med Hensyn til Jydepottemageriet, ligger i at gennemgaa det samlede Museumsmateriale for at faa Holdepunkter for en sikrere Hjemstedsbestemmelse.

Museet har i den omhandlede Periode indsamlet en stor Mængde Halmløb, ligesom man ogsaa har sikret sig en rigelig Repræsentation af Løbbindingsredskaber. Størsteparten af Løbene er dog købt af Antikvitethandlere. Man har derfor kun i enkelte Tilfælde Optegnelser om Fremstillingsmaade og -sted.

Indsamlingen af Redskaber og Frembringelser fra vort Landsbyhaandværk skrider i det hele taget godt fremad. Der er gjort Optegnelser i Forbindelse med Indkøb hos Skemænd, Træskomænd og Smede. I Forbindelse med de etnologiske Undersøgelser er der senere indkommet en Del Tækkemandsværktøj. Endnu savnes en fyldigere Repræsentation fra Slagtere, Skræddere, Sadelmagere, Skomagere, Kurvebindere, Murere, Tømrere og Brøndgravere paa Landet i Forbindelse med Optegnelser. Byhaandværkene, der i Museet undersøges sammen med Landhaandværket, er yderst svagt repræsenteret. Ganske vist findes der i Museets Magasiner en stor Samling Haandværksredskaber. Men Sættene er i Reglen enten ukomplette eller daarligt oplyste. Man har udarbejdet en Liste over Haandværk, som man af Hensyn til Museets pædagogiske Virksomhed ønsker repræsenteret. Den omfatter følgende Erhverv: Bødkere, Drejere, Snedkere, Tømrere, Farvere, Garvere, Grøvsmede, Hjul- og Kæremagere, Malere, Murere, Møllere, Pottemagere, Rebslagere, Sadelmagere, Skomagere, Skræddere, Slagtere og Vævere. Alle disse Haandværk skulde samtidig gennemfotograferes, eventuelt filmes og beskrives. Man vil dog ikke opstille hele Værksteder i Museet, men nøjes med instruktive Udstillinger af Redskaber og Billeder, saaledes at man

er i Stand til at forklare Arbejdets Gang. Ogsaa Fiskeri-erhvervet hører i Museet sammen med Bondekultursamlingen. Paa det Omraade er der i Aar startet en større Undersøgelse, som allerede har givet overraskende gode Resultater. Men herom skal der skrives ved en senere Lejlighed.

Mellem Nationalmuseets 3. Afd. og Dansk Landbrugsmuseum i Lyngby var der i sin Tid en vis Arbejdsdeling, idet Landbrugsmuseet fortrinsvis tog sig af Indsamlingen af Arbejdsredskaber i Stald, Lade og Mark, medens Folkemuseet lagde Hovedvægten paa Stuehusets Inventar. Ved Inspektørskiftet i Dansk Landbrugsmuseum blev det af Nationalmuseets Repræsentant i Bestyrelsen foreslaaet, at der midlertidig oprettedes en Art Personalunion mellem Landbrugsmuseet og Folkemuseet, saaledes at en af Nationalmuseets Inspektører gjorde Tjeneste ved Landbrugsmuseet om Formiddagen, indtil der kunde oprettes en fuldtgageret Stilling for en museumsuddannet Inspektør ved dette Museum. Landbrugsmuseets Bestyrelse udtalte ved den Lejlighed, at Museet ikke var grundlagt med videnskabelige Formaal, og man valgte derfor en Landbrugskandidat som Inspektør. Som Følge heraf tog Nationalmuseets 3. Afd. fat paa at oprette det forsømte i Retning af en videnskabelig begrundet og af Optegnelser og Fotografier ledsaget Undersøgelse af Arbejderne i Udhuse og Mark. Dette har man anset for saa meget mere paakrævet, som Statens normale Museumstilsyn ikke omfatter Dansk Landbrugsmuseum, og man altsaa ikke kan kontrollere, om Tingenes Behandling her saavel ved Indføring som Konservering svarer til de

Fig. 4. Oldermandsstok fra Allested By og Sogn, Salling Herred paa Fyn, o. 1860. Med Stokken modtog Museet en Fortegnelse over samtlige 26 Bymænd, hvis Forbogstaver findes paa Stokken. Udeblev en af Mændene fra Bystævne, idømtes han en Bøde, og Oldemanden skar som Tegn herpaa et Hak i Stokken udfor hans Forbogstaver. Hvert Aars 1. Maj, naar der skiftedes Oldemand, blev Bøderne betalt. Som Kvittering udsleddes Hakkene med en Kniv, og saa kunde man holde Fest i Fællesskab for Pengene.

Krav, man maa anse for videnskabeligt forsvarlige. Heri ligger iøvrigt ikke fra Museets Side nogen Underkendelse af Dansk Landbrugsmuseums betydningsfulde Indsats i vort kulturelle Oplysningsarbejde.

Den store Udstilling af Almuevævning i Kunstindustrimuseet 1940 medførte, at Museet erhvervede en Del Stofprøver, som har væveteknisk Betydning. En meget væsentlig Del af det til Udstillingen indsendte Materiale blev analyseret og fotograferet. Det staar nu opført paa sagligt ordnede Kartotekskort tilgængeligt for Bearbejdelse. Ogsaa den gennem Nationalmuseets etnologiske Undersøgelse udsendte Samling Spørgeskort over Kvindehovedtøjer resulterede i, at Museet supplerede sine Samlinger. I Sommeren 1942 foretog man en stor Indsamling af Dynebolstre m. m.; da de indkomne Sager først er indført i Protokollen for 1943, vil det dog være rimeligt at vente med en nærmere Redegørelse herfor til næste Oversigt.

Paa Foranledning af Kredslæge J. S. Møller erhvervede Museet i 1939 en Husmandsstue fra Ulstrup paa Røsnæs med alt det gamle Inventar i Behold. For Stuens Indretning og Historie vil der blive gjort Rede i »Fra Nationalmuseets Arbejdsmark«. Den blev forud for Flytningen opmaalt saa omhyggeligt, at den har kunnet genopstilles i Museet med hver enkelt Ting paa sin gamle Plads. Det er første Gang, man har flyttet et komplet Interiør til Nationalmuseet, og der er ingen Tvivl om, at Stuen trods sit fattige Præg vil gøre Lykke, naar Bondekultursamlingen genaabner efter Krigen. Man kunde endnu ønske en østjysk Dagligstue med tilhørende Køkken, ligesom man gerne vil erhverve en typisk Bondestue fra Tiden 1900—1910 med hele det oprindelige Inventar paa Plads: Spisebord med Stole, Buffet med Spejl, Tobaksbord eller Pibebræt, Skrivebord med drejede Ben, Chaiselongue, Hængeur, Højskolebilleder, Familieportrætter etc. Den østjyske Dagligstue maa derimod helst være fra Tiden før 1850, og Køkkenet skal have aabent Ildsted.

Skønt Nationalmuseets 3. Afd. endnu ikke har nogen særlig Konto til arkæologiske Undersøgelser, har man dog siden 1938 udfoldet en voksende Virksomhed med Hensyn til Undersøgelser

af Bondegaardstomter. Det begyndte beskedent med en lille Undersøgelse af en Hustomt i den o. 1650 nedlagte Landsby Bolle i Dronninglund Sogn, Vendsyssel. Det følgende Aar fortsattes Undersøgelsen her, og der fremdroges Resterne af en Vandmølle og endnu et Hus. Samme Sommer udgravedes en Serie Hustomter, som laa i fem Lag under hinanden i Asaa Kros Have i Vendsyssel. Tomterne stammede fra Tiden o. 1300—1600. Der er givet en foreløbig Beretning om disse Undersøgelser i »Naturens Verden« 1940. I 1939—40 fortsattes med Undersøgelserne i Pebringe (se »Fra Nationalmuseets Arbejdsmark« 1941). I 1939 gravede man ogsaa i Bopladser i Mjels, Ferslev S., Aalborg Amt (uden Resultat) og paa Alstrup Hede, Kongens Tisted S., Aalborg Amt. Sidstnævnte Sted undersøgtes et Gadekær og Bopladslag fra Renæssancetiden eller lidt før. Hustomterne kunde ikke paavises, idet Bebyggelsen kun har været kortvarig. Men der ses i Tilslutning til den gamle Landsbys Gadekær et Parti digehegnede Agre, der kan opfattes som den sidste Udløber af Digevoldingsagrene fra Jernalderen. Gadekæret og største Parten af Agrene er blevet fredlyst i 1942.

I 1940 foretoges en Undersøgelse paa Tomten efter Frilandsmuseets Gaard fra Lundager, Gamtofte S., Odense Amt. Det paavistes herved, at der ikke var ældre Gulvlag paa Stedet. Aaret efter paabegyndtes for Midler, der var stillet til Raadighed af Dr. V. Eilshou-Holm, en Undersøgelse i den 1781 afbrændte Del af Hejninge Landsby ved Slagelse. Undersøgelsen fortsattes gennem tre Maaneder i Efteraaret 1942 og er endnu ikke afsluttet. Der er fremdraget en Del Tomter liggende lagvis under to Gaarde vestligst i Byen. Den ældste Gaard har ligget paa samme Sted siden o. 1250 (se »Den danske Bondegaard« 1942). Men man haaber ved fortsatte Gravninger at finde tilbage til Landsbyens Grundlæggelse, der efter Stednavnet at dømme formodes at ligge i Nærheden af Kristi Fødsel. Paa Toften nord for Byen har man fundet en Serie Gulve, hvoraf det yngste stammer fra 1400 Tallet. Her skulde der være Mulighed for at komme tilbage til forhistorisk Tid med Tomterne. Undersøgelsen maa paa Grund af Dyrkningsrotationen udsættes et Par Aar. Men i Mellemtiden foretages med

Støtte af Carlsbergfondet en sideløbende Undersøgelse af Jordfordelingen og Udskiftningens Historie i Hejninge siden 1682.

Endnu maa i Forbindelse med Landsbyundersøgelserne nævnes, at man i Sommeren 1942 afdækkede en ejendommelig Hustomt med indhegnet Forgaard paa Nødskov Hede, Lomborg Sogn ved Lemvig. Huset har været opført med Jordvægge. Der var kun eet Ildsted, og det havde Form som en lerklinet Ovn anbragt langs den ene Sidevæg — en Ovntype, der fritstaaende kendes fra Hejninge paa Sjælland og Asaa i Vendsyssel. Der plejer dog tillige at findes aabne Ildsteder i Huset. Nødskovtomten er ikke helt sikkert tidsfæstet, idet der næsten ingen Lerkarskaar fandtes. Men den synes at ligge paa Overgangen til historisk Tid. Den er nu fredlyst, men der ligger en anden Tomt i Nærheden, som skal undersøges, naar Krigen og den nærliggende Flyveplads ikke mere generer Arbejdet. Her haaber man dels at faa Ildstedformen gentaget og dels at faa en nøjagtigere Tidsfæstelse.

Det er allerede nævnt, at Museet i Krigsaarene har kunnet nyde godt af Arbejdsløshedsforanstaltningerne, idet tre arbejdsløse Kontorister og en arbejdsløs cand. mag. har været beskæftiget. Man har benyttet Lejligheden til at faa Orden i Museets Arkiv. Fra gammel Tid fandtes der i Folkemuseet et sagligt ordnet Katalog paa Folioblade. Men fra o. 1935 indførtes Kartotekskort i kvart Format, af Størrelse saa et 18×24 Fotografi kan opklæbes herpaa. Magister Svend Jespersen har i Samraad med Museumsinspektør Fru Ellen Andersen og nærværende Forfatter udarbejdet en ny saglig Registrant til dette Kartotek. Registranten anvendes ogsaa ved Ordningen af Museets fotografiske Aftryk af Ting, der ikke befinder sig i Museet, ligesom den benyttes ved de etnologiske Optegnelser og saa vidt gørligt ved Magasinordningen ude i Samlingen. Det var utilfredsstillende, at Sagkartoteket over Museumsgenstandene kun omfattede de Ting, der var indgaaet til Museet efter Midten af 1930'erne. De arbejdsløse Kontorister blev derfor sat i Gang med at afskrive det gamle Seddelkatalog paa de nye Kvartsedler («det blaa Kartotek»), samt gennemgaa Fotografisamlingen og opklæbe Aftryk af samtlige Negativer dels paa de blaa Kartotekssedler og dels paa hvide (Genstande uden-

for Museet, »det hvide Kartotek«). Samtidig hermed omordnedes hele Negativsamlingen — over 20,000 Stkr. — i Nummerorden. Herved opnaar man, at Ekspeditionen af Negativer altid sker efter Sagkartoteket eller efter Hovedprotokollen. Begge Steder er Negativnumrene opført. Derved slides Negativerne mindre, og det er lettere at holde Orden i dette Arkiv. Endelig er det ved Hjælp af arbejdsløse Snedkere lykkedes at skaffe Skabe til Bondekultursamlingens Magasinrum. Skabene er indrettet med Skydedøre og Glasruder. Og efterhaanden er Magasinerne omordnet efter saglige Principper i Lighed med Kartotekerne. Derved har man vundet et bedre Overblik over Manglerne. Man vil endvidere indføre det System, at en bestemt Mand har Ekspeditionen i Samlingerne og dermed Ansaret for, at Sagerne ikke forlader deres Plads i Aarevis. Samtidig foretages — vistnok for første Gang — en Revision af Samlingernes Indhold med Jævnførelse af Protokollen. Naar disse Arbejder er tilendebragt, vil megen unødigt Tidsspild kunne spares, og Nationalmuseets 3. Afd. vil kunne staa som et Mønster paa et velordnet Museum.

Konserveringen af de indkomne Sager har desværre indtil for en halv Snes Aar siden paa Grund af utilstrækkelige økonomiske Midler været forsømt. Folkemuseet havde ikke nogen Konservator. Men engang imellem sendtes et Møbel ud i Byen til en Maler eller Snedker for at blive gjort i Stand. I 1935 begyndte Axel Christensen fra Hjørring at konservere paa Museet. Han blev ansat som Konservatorassistent i 1939, og fra 1938 har han været assisteret af sin Fader, Frands Christensen, af hvis mangeaarige Erfaring som Museums-konservator Folkemuseet stadigvæk nyder godt. Siden 1936 er der ikke gaaet nye Museumsgenstande paa Plads i Bondekultursamlingen uden forudgaaende Behandling paa Konserveringsanstalten. I de sidste Par Aar har der været afsat et fast Beløb til Konservering. Vedligeholdelsen af det nedarvede Kulturgods i vore Museer er en Opgave af lige saa stor Vigtighed som Tingenes Erhvervelse. Derfor maa der være rimelig Balance mellem et Museums Indkøbskonto og dets Konserveringsudgifter.

I det foregaaende er der gjort Rede for Folkemuseets Arbejde med Indsamling og Undersøgelse af vor gamle Bondekultur samt

Fiskeri og Haandværk i det sidst forløbne Tiaar, ligesom nogle af de mest paatrængende Opgaver for Fremtiden er skitseret. Det har vist sig, at der er visse Omraader i Landet, som endnu ikke er berejst af Museets Folk. Denne Mangel vil man i de kommende Aar søge at afhjælpe. I Sommeren 1943 paabegyndtes Suppleringsundersøgelser paa Læsø. Det er Hensigten at fortsætte med Bornholm, hvor det ogsaa vil være ønskeligt at faa Lejlighed til at gøre arkæologiske Undersøgelser for at fastslaa de faatallige bornholmske Landsbyers Oprindelse og Alder. Dernæst vil man berejse det sydlige Vestjylland, Vest- og Midtsønderjylland, de sydfynske Øer, Egnen mellem Slagelse, Skælskør og Næstved samt Vestlolland.

En heldig Gennemførelse af dette Program beror paa, hvor store Midler der kan stilles til Raadighed for Afdelingen i de kommende Aar. Men det beror ogsaa paa, om man kan fastholde en Del af det midlertidigt beskæftigede Personale efter Krigen. Folkemuseet har ikke ligesom Nationalmuseets andre store Afdelinger faaet nogen ny Inspektørstilling efter Museets Udvidelse. Man har heller ikke nogen fast ansat Konservator. Disse Ønsker staar derfor øverst paa Programmet for de kommende Aar. Men man har benyttet Krigsaarene til en Oprydningsaktion og Systematisering, der har lettet det daglige Arbejde i Museet. Naar Krigen er forbi, staar man efter alt at dømme godt rustet til en udvidet Indsats for at redde de sidste Rester af den gamle Bondekultur fra før Landbrugets Industrialisering.